4. cvičení

Pravděpodobnost a statistika 1, 12. 3. 2026 https://iuuk.mff.cuni.cz/~chmel/2526/past/

Ještě troška náhodných veličin

Název	Značení	Pravděpodobnostní funkce	Rozsah (Im(X))	Střední hodnota
Bernoulliho	$X \sim \mathrm{Ber}(p)$	$p_X(1) = p$, $p_X(0) = 1 - p$	$\{0, 1\}$	p
Binomické	$X \sim \mathrm{Bin}(n, p)$	$p_X(k) = \binom{n}{k} p^k (1-p)^{n-k}$	$\{0, 1, \ldots, n\}$	np
Geometrické	$X \sim \mathrm{Geo}(p)$	$p_X(k) = (1-p)^{k-1} p$	$\{1, 2, \ldots\}$	$1/p$
Poissonovo	$X \sim \mathrm{Poi}(\lambda)$	$p_X(k) = e^{-\lambda} \frac{\lambda^k}{k!}$	$\{0, 1, \ldots\}$	λ
Uniformní	$X \sim \mathrm{Uni}(a, b)$	$p_X(k) = \frac{1}{b-a+1}$	$\{a, a+1, \ldots, b\}$	$\frac{a+b}{2}$
Hypergeometrické	$X \sim \mathrm{Hyp}(N, K, n)$	$p_X(k) =$	$\{0, 1, 2, \ldots, \min(n, K)\}$	$n\frac{K}{N}$

Úloha 1 (Která je tohle distribuce?)
Uvažme $m + n$ hodů spravedlivou šestistěnnou kostkou. Označme X počet šestek z prvních m hodů, Y počet šestek z posledních n hodů. Jaká je distribuce X, Y a $X + Y$?

Řešení
Po řadě $\mathrm{Bin}(m, 1/6), \mathrm{Bin}(n, 1/6), \mathrm{Bin}(m + n, 1/6)$.

Úloha 2 (Odpověď zní: Jigglypuff, pohled shora)
V pytlíku je N bonbónů, z nichž K je dobrých. Náhodně vytáhneme n z nich, označíme X počet dobrých vytažených bonbónů.

a) Jak se jmenuje rozdělení n.v. X?

b) Jaká je $P(X = k)$?

c) S pomocí tabulky určete $\mathbb{E}[X]$, pro $n = 1$ si rozmyslete, že to je jasné.

Řešení a) Hypergeometrické, mělo zaznít na přednášce

b) $P(X = k) = \frac{\binom{K}{k}\binom{N-K}{n-k}}{\binom{N}{n}}$

c) Dle tabulky $n\frac{K}{N}$.

Střední hodnota

Pro diskrétní náhodnou veličinu X definujeme její střední hodnotu $\mathbb{E}[X] = \sum_{x \in \mathrm{Im}(X)} x \cdot P[X = x]$.

Úloha 3 (Kostky jsou vrženy)
Po hodu kostkou dostaneme za šestku 10 korun, za pětku 7 korun, za ostatní zaplatíme 5 korun. Jaká je střední hodnota výhry?

Řešení
Podle definice $\mathbb{E}(X) = 10 \cdot \frac{1}{6} + 7 \cdot \frac{1}{6} + (-5) \cdot \frac{4}{6} = \frac{10+7-20}{6} = -\frac{1}{2}$.
Střední hodnota výhry je tedy $-1/2$ koruny.

Úloha 4 (Lovci ponožek)
Máme neomezený počet černých a červených ponožek. Ponožky vytahujeme poslepu, obě barvy jsou stejně pravděpodobné.

a) Kolik ponožek ve střední hodnotě vytáhneme, než budeme mít dvě stejné barvy?

b) Řešte totéž pro tři různé barvy.

Řešení a) S pravděpodobností 1/2 nám stačí 2 tahy, a za 3 tahy máme dvě barvy určitě (tj. pravděpodobnost je zbývající polovina), tedy $\mathbb{E}[X] = 2.5$

b) $2 \cdot 3 \cdot (1/3)^2 + 3 \cdot 6 \cdot (1/3)^2 \cdot (2/3) + 4 \cdot (1 - 1/3 - 4/9) = 2 \cdot 1/3 + 3 \cdot 4/9 + 4 \cdot 2/9 = 26/9$

Úloha 5 (Know when to walk away)
Nové kasino nabízí následující hru: vsadíme x korun, s pravděpodobností 1/2 o ně přijdeme, ale s pravděpodobností 1/2 vyhrajeme $2x$ (navíc k našim x korunám).

a) Jaká je střední hodnota výhry?

b) Začínáme s k korunami. Pokud chceme maximalizovat střední hodnotu našich zisků po n kolech, jak to udělat (a kolik ta střední hodnota je)?

c) Jaká je pravděpodobnost, že s takovou strategií přijdeme o všechny peníze?

d) Jakou strategii byste zvolili?

Řešení a) Čistá výhra má střední hodnotu $\mathbb{E}[X] = (-x) \cdot 1/2 + 2x \cdot 1/2 = x/2$, kde x je sázka. Tedy ve střední hodnotě po jednom kole máme $3x/2$ mincí.

b) Indukcí z předchozího pak máme, že po ℓ kolech bychom měli $(\frac{3}{2})^\ell x$, a tedy je nejlepší vždycky sázet celou částku pro $(\frac{3}{2})^n k$

c) Musíme aspoň jednou prohrát, což se stane s pravděpodobností $1 - 2^{-n}$.

d) Pokud maximalizujeme pouze střední hodnotu konečného bohatství, vychází „vsaď všechno“. To je ale extrémně riskantní.

Rozumnější strategie závisí na cíli:

- chceme-li maximalizovat střední hodnotu peněz, pak *vždy všechno*;
- chceme-li výrazně snížit riziko bankrotu, pak sázet jen část kapitálu;
- při maximalizaci očekávaného logaritmu bohatství (Kellyho kritérium) bychom volili takový podíl f, který maximalizuje
$$\frac{1}{2}\log(1-f) + \frac{1}{2}\log(1+2f).$$

Derivací vyjde optimum $\boxed{f = \frac{1}{4}}$, tedy sázet čtvrtinu aktuálního kapitálu. Zdůvodnění, proč to dává smysl, půjde až po zákonech velkých čísel. Ale intuitivně: tvářím se, že přesně v polovině případů vyhraju, v polovině prohraju, na pořadí nezáleží, maximalizuju výhru pro takovéhle pořadí.

Linearita střední hodnoty

Máme-li náhodné veličiny $X_1, \ldots, X_n$ a $\alpha_1, \ldots, \alpha_n \in \mathbb{R}$, pak $\mathbb{E}[\alpha_1 X_1 + \cdots + \alpha_n X_n] = \alpha_1 \mathbb{E}[X_1] + \cdots + \alpha_n \mathbb{E}[X_n]$.

Úloha 6 (Hody mincí)
Hodíme n-krát korunou, která má pravděpodobnost, že padne Panna, rovnou p.

a) Označme X počet po sobě jdoucích hodů PO. (Např. pokud $n = 6$ a padlo postupně POOPOO, tak $X = 2$.) Určete $\mathbb{E}(X)$.

b) Rozmyslete si, proč se nejedná o binomické rozdělení.

c) Označme teď Y počet opakování hodů POP, jaká je $\mathbb{E}(Y)$?

Řešení a) $\mathbb{E}(X) = (n-1) \cdot p \cdot (1-p)$

b) Indikátory nejsou navzájem nezávislé, X_i a X_{i+1} nemohou být zároveň 1.

c) $\mathbb{E}(Y) = (n-2) \cdot p^2 \cdot (1-p)$

Úloha 7 ($G(n,p)$)
Hodíme $\binom{n}{2}$-krát korunou, na které padne Panna s pravděpodobností p. Přitom tvoříme graf s vrcholy $V = \{1, 2, \ldots, n\}$. Postupně pro všechny dvojice $\{i, j\} \in \binom{V}{2}$ určíme, jestli jsou spojené hranou – to bude tehdy, když příslušným hodem padla Panna. Vzniklému grafu se říká (Erdősův-Rényiho) náhodný graf $G(n,p)$.
Ukažte, že střední hodnota počtu hran v grafu je $p\binom{n}{2}$ a střední hodnota počtu trojúhelníků v grafu je $p^3\binom{n}{3}$.

Řešení
Standardní indikátory: máme $\binom{n}{2}$ hran, každá s pravděpodobností p. Máme $\binom{n}{3}$ trojúhelníků, každý se objeví s pravděpodobností p^3 (všechny hrany musí být vybrané).

Úloha 8 (Za dva dny je PI(E) day!)
Připomeňte si definici indikátorové náhodné veličiny I_A.

a) Jaká je $\mathbb{E}(I_A)$?

b) Nechť $A = A_1 \cup A_2 \cup \cdots \cup A_n$. Ověřte rovnost $1 - I_A = \prod_{i=1}^{n}(1 - I_{A_i})$.

c) Roznásobte a použijte větu o linearitě střední hodnoty. Dostanete princip inkluze a exkluze, který znáte z diskrétní matematiky.

Řešení
1. $P(I_A)$
2. Pokud $I_A = 1$, pak nějaké $I_{A_i} = 1$ a naopak.
3. TODO

Bonusové úlohy

Úloha 9 (Sběratel Hot Wheels)
Ke každému nákupu dostaneme jako dárek autíčko – náhodně vybrané z n typů. Kolik průměrně musíme udělat nákupů, než dostaneme všechny typy autíček?

Řešení
Nemůžeme udělat náhodné veličiny typu "počet jiných autíček do prvního správného autíčka", takže uděláme následující: celkový počet nákupů budiž $T = T_1 + \ldots + T_n$, kde T_i je počet nákupů mezi získáním $(i-1)$-ního a i-tého nového autíčka. Jistě vidíme, že $T_i \sim \text{Geo}(\frac{n-(i-1)}{n})$, což má střední hodnotu $\mathbb{E}[T_i] = \frac{n}{n-(i-1)}$. Pak $\mathbb{E}[T] = \sum \mathbb{E}[T_i] = \sum_{i=1}^{n} \frac{n}{n-(i-1)} = n \cdot H_n = n \log n + \gamma n + \frac{1}{2} + \mathcal{O}(\frac{1}{n})$, kde γ je Eulerova-Mascheroniho konstanta, nebo obecně slaběji $\mathcal{O}(n \log n)$.